

МЕТОДОЛОГІЯ. ІСТОРІОГРАФІЯ. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

УДК 930.272:94(47)«17»

Іван Сіяняк

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
відділ актової археографії,
Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАН України
(Київ, Україна), syuniak_il@ukr.net

ІЗ ДЖЕРЕЛ ДО ІСТОРІЇ КОЛІЇВЩИНИ: ПРОТОКОЛИ ДОПИТІВ ПОЛОНЕНИХ ГАЙДАМАКІВ ЗАГОНУ САВКИ МАЙБОРОДИ

Уперше публікуються одинадцять протоколів допитів учасників Коліївщини, а саме ватажка гайдамаків Савки Майбороди та осіб, які входили до його загону. Джерело проливає світло на діяльність цього військового формування, подає цікаву інформацію про внутрішні суперечності у середовищі повсталих, указує на походження, чисельність, віковий і конфесійний склад учасників виступу.

Ключові слова: Савка Майборода, Семен Неживий, Канів, Мошни, Медведівка.

В одному з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського зберігається справа, присвячена етапуванню та ідентифікації схоплених солдатами Ростовського карабінерного полку гайдамаків отамана Семена Неживого. Вона містить листування з Переяславською полковою канцелярією малоросійського генерал-губернатора П.Румянцева з приводу перевезення заарештованих, їх прикмети та протоколи допитів¹. Саме останні й будуть предметом цієї публікації.

Подані нижче протоколи допитів одинадцяти гайдамаків проливають світло на діяльність загону С.Неживого після його полонення російськими карабінерами. Тут міститься цікава інформація про локацію з'єднання напередодні захоплення отамана, обставини полону, переобрання керівництва та ін. Не менш важливі для генеалогічних студій дані про походження, вік і конфесійну належність упійманих гайдамаків.

Переважна більшість (вісім з одинадцяти) бранців були вихідцями із Запорозжя. Двоє – Григорій Гарасимов, Іван Швець – походили з Гетьманщини, із Київського та Лубенського полків відповідно. Ще один гайдамака – Петро Курічко – був із Правобережжя, із містечка Народичі. Ці троє поповнили загін Савки Майбороди під час перебування на Правобережній Україні у своїх справах: Г.Гарасимов, який столюрував у селі Зеленках,

¹ Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського. – Ф.П. – №4101. – Арк.1–45 зв.

пристав до загону на вимогу С.Майбороди під час відвідин останнім цього населеного пункту; П.Курічко, переховуючись від людей переяславського полкового судді Петра Дарагана, був змушений приєднатися до загону запорожців у Каневі. Дещо кумедна історія «долучення» до ватаги гайдамаків, якщо вірити протоколу допиту, трапилася у І.Швеця. Він, перебуваючи три роки на послуху в Мошенському монастирі, відбув у Мошни для отримання одягу, який шила одна жінка, але при зустрічі зі знайомими козаками добряче «хильнув» оковитої, тож змушений був залишитися на ніч. Уранці, коли російські карабінери полонили гайдамаків, до їх числа був зарахований і І.Швець. Особливістю свідчень цієї категорії полонених стало те, що їхні дані частково розкривають діяльність загону тепер уже С.Майбороди – після обрання його отаманом.

Запоріжжя у протоколах допитів представлено вісьмома гайдамаками: Савою Майбородою, Мойсеєм Казком, Олексієм Перехристом, Іваном Кучером (Пластуном), Микитою Гудзенком, Опанасом Корчамашином, Михайлом Губою, Степаном Чубом. Переважна більшість із них свідомо покинули Вольності Війська Запорозького Низового, маючи на меті приєднатися до повстанського руху. Лише М.Губа та С.Чуб вирушили на Правобережжя не задля участі в Коліївщині: перший підрядився поганяти волів до Богуслава, де був залишений напризволяще, а другий проживав у рідного брата на Правобережжі. Лише згодом вони приєдналися до загону С.Майбороди.

Найбільш інформативні протоколи допитів перших шести запорожців. Саме з них довідуємося про соціальну нішу, яку займали ці козаки на Запоріжжі, а також частково – про ідеологічну складову, яка змусила їх пристати до повстанців. Соціальна стратифікація затриманих гайдамаків однозначно засвідчує їх належність до нижчого прошарку запорозького козацтва. Приміром, С.Майборода вирушив на Правобережну Україну, перебуваючи на той час на косовиці. М.Казко промишляв рибальством на лимані. Саме з рибалок, як видно з протоколу допиту останнього, найбільше козаків рушали на підтримку повсталих².

Дані протоколи допитів загалом замовчують причини, які спонукали січовиків підтримати повстанський рух. Виняток становлять хіба що свідчення запорожця О.Перехриста. Як видно з документа, на рішення цього козака долучитися до повстанців вплинули три фактори: 1) релігійний – захист православної віри від зазіхань уніатів і дискримінація українців за релігійною ознакою («поляки православных жестоко мучать»); 2) російська військова присутність на Правобережній Україні, яку, вочевидь, О.Перехрист помилково потрактував як підтримку повстання; 3) чутка про страту поляками Охтирського полку («услыша, что от поляковъ Ахтырской полкъъ вырезанъ»). Якщо перші дві складових були традиційними серед тих, що спонукали запорожців приєднатися до лав повстанців, то фактор помсти за буцімто винищений поляками Охтирський полк зустрічається у джерелах чи не вперше.

² Чи не найкраще це видно зі свідчень затриманих командою Нижегородського карабінерного полку майора Паніна запорожців-гайдамаків (див.: Там само. – №5845–5900. – Арк.1–129).

Не випадково, як видно з протоколів допитів, було обрано саме загін С.Неживого. Вочевидь, не останню роль у цьому відіграв фактор особистого знайомства запорожців зі згаданим ватажком. Як видно з опублікованого нижче джерела, його знали С.Майборода та І.Кучер (Пластун). Імовірно, що крім них, підтримував тісні стосунки з С.Неживим ще М.Гудзенко. Згідно зі свідченнями останнього, згаданий отаман повстанців «передъ темъ насъ пригласал». Це означає, що він проводив вербування серед низового товариства. Подібні дії вимагали не лише широкого кола знайомств серед козацької «братії», а і знання укладу життя січовиків. У зв'язку з цим, наведені дані можуть підважити інформацію кошової старшини про неналежність С.Неживого до запорозького козацтва, яку січова адміністрація доносила до малоросійського генерал-губернатора П.Румянцева³.

Цікаво, що у бранців, вихідців із Запорожжя, допитувалися про причетність січової старшини до їхнього рішення підтримати повстання. Подібне питання у протоколах допитів було аж ніяк не випадковим і в повній мірі відображало тенденцію на знищення низового козацтва, яке своїм демократичним устроєм різко дисонувало на фоні інших козацьких спільнот Росії⁴. Не секрет, що російська військова адміністрація мала ліквідаційні плани щодо Січі. Про це свідчить донесення, наприклад, К. фон Штофельна або П.Румянцева на ім'я Катерини II⁵. Не виключено, що в Петербурзі, з огляду на ту легкість, з якою гайдамаки опановували територію, боялися «відкриття фронту» на Лівобережжі України. У цьому сенсі, очевидно, слід погодитися з Є.Букетом, який стверджує, що повстанці, облаштувавши відвойовану територію за козацьким зразком, намагалися відродити українську державність⁶. Повстання було справжньою загрозою для російської присутності в Україні. Тому не дивно, що вивідання інформації про причетність кошової старшини до Коліївщини мала на меті довести співучасть січової адміністрації в організації виступу, що, своєю чергою, стало б формальним приводом для ліквідації Запоріжжя. Це прекрасно розуміла козацька верхівка, котрій було конче важливо відвести перед своїми зверхниками від себе підозри в потуранні повстанцям та загалом щодо участі у цій справі запорожців. У своїх численних донесення і рапортах на адреси київського й малоросійського генерал-губернаторів Ф.Воейкова та П.Румянцева Кіш не лише відкидав звинувачення в організації повстання, а й усіяло спростовував інформацію про участь у ньому запорозьких козаків⁷. Усі полонені запорожці-гайдамаки, які цілеспрямовано прибули на Правобережжя

³ Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК України). – Ф.229. – Оп.1. – Спр.227. – Арк.50.

⁴ Брехуненко В. Східна брама Європи: Козацька Україна в середині XVII–XVIII ст. – К., 2014. – С.426.

⁵ Мільчев В.І., Князьков Ю.П. Проект реформування устрою Запорожжя генерал-майора Карла Штофельна (1765 р.) // Південна Україна XVIII–XIX ст.: Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України ЗДУ. – Вип.7. – Запоріжжя, 2003. – С.35–55.

⁶ Букет Є. Іван Бондаренко – останній полковник Коліївщини: Історичний нарис. – К., 2014. – С.22.

⁷ ЦДІАК України. – Ф.229. – Оп.1. – Спр.227. – Арк.7–10 зв., 36–36 зв., 49–51 зв., 57–59 зв., 150–150 зв. та ін.

України для підтримки повстання, підтвердили непричетність козацької верхівки до своїх намірів.

Наведені у протоколах допитів свідчення запорожців, які поповнили лави загону С.Неживого напередодні його ув'язнення, дозволяють частково відтворити останні тижні діяльності цього формування під керівництвом згаданого ватажка. Насамперед, це стосується місця дислокації. Гайдамаки, які поповнили загін С.Неживого за два тижні (С.Майборода, М.Казко, І.Кучер) та за тиждень (М.Гудзенко, О.Корчамашин) до полону ватажка, одноставні у свідченнях, що він весь час квартирував у містечку Медведівці.

За тиждень – другий отаман вирушив до Чигирин, як стверджував С.Майборода – для зустрічі з російським військом. Із цього часу, як видно зі свідчень полонених гайдамаків, ватажок почав позбуватися своєї піхоти. Так, було розпущено піший загін чисельністю 80 осіб (серед них був і згаданий запорожець М.Казко, котрий осів в містечку Смілі). Напередодні відбуття з Медведівки С.Неживий відправив зі свого загону ще 30 піхотинців (у тому числі й І.Кучера), які перебралися до Канева.

Про деталі полонення С.Неживого згадував у своїх свідченнях С.Майборода. Він потрапив у число тих 10 повстанців, котрих отаман відібрав для зустрічі з російським воєначальником. Тоді майбутнього ватажка врятували від полону хміль і щасливий випадок: після доброго частування у Свято-Миколаївському монастирі поблизу Медведівки, куди гайдамацький очільник заїхав дорогою на зустріч із росіянами, С.Майборода відстав від компанії, шукаючи загублений пістолет, і будучи п'яним заснув просто у полі. Прокинувшись та побачивши картину, як російські карабінери розсіюють його загін, він поквапився до Медведівки.

Після полонення С.Неживого отаманом залишків його «війська» став саме С.Майборода. Із його свідчень довідуємося, що по прибутті до Медведівки він застав 70 осіб, котрим удалося врятуватися від росіян. Тож С.Майборода з козаками перебрався до Мошен і, залишивши там частину свого загону, вирушив у Канів, щоб дізнатися про долю інших вояків С.Неживого. Після зустрічі з канівським жителем Данилом Кучером, «кото-рої предъ темъ при Неживомъ находилсѣ», С.Майбороду (23-річного юнака) було обрано отаманом. Важко сказати, чому саме він став новим ватажком. Не виключено, що перебував у тісних стосунках зі своїм попередником. Той факт, що С.Майбороду було включено до почту С.Неживого дорогою у Свято-Миколаївський монастир свідчить про його авторитет в очах отамана, незважаючи на молодість. Водночас, як видно з протоколів допитів, маніпулювати діями молодого ватажка прагнув згаданий Д.Кучер. Це добре ілюструють конфлікти, що виникали між ним і С.Майбородою стосовно необхідності вступати у відкриту конфронтацію з російським військом (проти чого виступав новопризначений отаман), перепони Д.Кучера відносно розпуску загону й відступу на Січ, розстріл за його наполяганням молодого поляка (з чим не погоджувався С.Майборода). Це свідчить, що новий ватажок мав опозицію у особі Д.Кучера, причому попри те, що саме останній був ініціатором призначення молодого козака на роль лідера.

Як видно з протоколів допитів затриманих гайдамаків, першими діями нового отамана стало об'єднання розпорошених загонів «партії» С.Неживого. Зокрема він приєднав до свого загону розпущену попередником піхоту, котра осіла у Смілі та Каневі. На той час перше формування, що колись нараховувало 80 осіб і до складу якого входив запорожець М.Казко, зазнало серйозних втрат (більш ніж на половину) після сутички з російським військом. У повній кількості (30 чол.) добровільно приєдналася до С.Майбороди інша частина піхоти, «демобілізована» свого часу С.Неживим, яка дислокувалася в Каневі (у тому числі І.Кучер).

До загону С.Майбороди приєднувалися також запорожці-одинаки. Таким, зокрема, був О.Перехрист, який вийшов із території Вольностей цілеспрямовано для пошуку поляка Квасневського. Однак, довідавшись про пошуки командою донських козаків запорожців, гурт, до якого входив О.Перехрист, розформувався, а він сам пішов на послух у Мошенський монастир, звідки приєднався до лав молодого отамана. У с. Зеленьки, куди зайшов С.Майборода зі своїм загonom, до нього пристав Г.Гарасимов, у Богуславі – М.Губа, а в Каневі на ярмарку – С.Чуб.

Протоколи допитів подають певну інформацію про діяльність С.Майбороди на підконтрольній йому території. Судячи з документів, основним завданням повстанців було патрулювання й охорона від нападу польського війська. Такі дії зумовлювалися наполегливими проханнями від місцевого населення. Крім цього, як згадував у своїх свідченнях С.Майборода, він встановлював на місцях адміністрацію шляхом заміни сільських урядників-отаманів. Хоча ці дії робилися, як видно з його слів, для уникнення конфліктів у середовищі місцевого населення, такий крок ще мав на меті розставити вірних собі людей. Крім того, можна погодитися з В.Серчиком, що новообраний отаман продовжував традицію свого попередника у плані запровадження козацької адміністрації на Правобережжі⁸.

Цінні відомості протоколи допитів подають про чисельність загону С.Майбороди. Як видно зі свідчень окремих гайдамаків, спочатку кількісний склад становив від 20 до 50, а згодом збільшився до понад 70 осіб. На момент приходу російського війська під Канів у заgonі нараховувалося 130 чол. Переважна більшість повстанців були місцевими селянами, інша частина – вихідцями із Запоріжжя. Тут слід погодитися з тезою В.Смоля про зміни у соціальному складі учасників Коліївщини на середину літа 1768 р., коли основним контингентом повстанців уже був місцевий люд, а не запорожці з частиною люмпенізованого елементу⁹.

⁸ *Serczyk W. Koliszczynna // Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego CXIII: Prace historyczne. – Zesz.24. – Kraków, 1968. – S.108.*

⁹ *Смолий В.А. Деякі дискусійні питання історії Коліївщини (1768 р.) // Український історичний журнал. – 1993. – №10. – С.27.*

Публікований нижче документ складено у вигляді таблиці за принципом: питання – відповідь. За формуляром він подібний до протоколів допитів Максима Залізняка та Дем'яна Чернявщенка¹⁰.

Як і будь-яке джерело, а надто протокол допиту, документ вимагає критичного підходу та не може однозначно сприйматися на віру. Цілком очевидно, що полонені гайдамаки намагалися приховати інформацію про свої сутички з російським військом. Приміром, С.Майборода з товаришами не згадували про похід до Ржищева, а потім на Кагарлик і Миронівку, який відбувся на початку серпня 1768 р. Так само, жодного слова немає про обставини захоплення Богуславського замку (лише згадка про перебування там С.Майбороди) та бій із солдатами Московського карабінерного полку¹¹. Тому свідчення полонених про те, що «во всемъ время никому никаких обидъ и грабительствъ [...] неучинено», вимагає як мінімум уточнення, а то й узагалі спростування. До того ж чітко простежується прагнення бранців перекласти свої дії на опозиційного до С.Майбороди Д.Кучера. Це добре видно на прикладі згаданих подій, таких, як убивство поляка та намагання уникати сутичок із росіянами, проти чого виступав наступник С.Неживого. Утім, незважаючи на свою специфічність, публіковані протоколи допитів однозначно є цінним джерелом як для дослідження Коліївщини загалом, так і діяльності залишків загону С.Неживого під проводом його наступника. Документи дають уявлення про активність гайдамацьких ватажків на підконтрольній території, повідомляють про суперечності у середовищі повстанців, розкривають стосунки з місцевим населенням тощо.

Документи публікуються згідно з методичними рекомендаціями щодо видання архіву Коша Нової Запорозької Січі¹². Збережено літери, які вже вийшли з ужитку (ѣ, ѓ, ѿ, ѡ, ѣ), а також латинську s. Букву іпсилон (ε) збережено тільки як малу, її великий аналог передано через E. Літеру й із технічних причин відтворено через і. Виносні букви, нарядкові буквосполучення -ст, -му та лігатуру -го внесено в рядок і передано курсивом. Скорочення в тексті та слова під титлами не розкриваються. Помилки писарів не виправлено. Неправильне написання слів позначене [!]. Знаки пунктуації, а також написання великих і малих літер наближене до сучасних вимог. Номери аркушів виділено. У квадратних дужках подано стару нумерацію. Кінець аркушу позначено //.

¹⁰ Гайдамацький рух на Україні в XVIII ст.: Збірник документів. – К., 1970. – С.359–363, 366–369.

¹¹ Букет Є. Швачка – фенікс українського духу. – К., 2016. – С.197.

¹² Гіцова Л. Методичні рекомендації по підготовці до видання Архіву Коша Нової Запорозької Січі. – К., 1992.

1768 р., серпня 27. – Протоколи допитів гайдамаків Савки Майбороди, Мойсея Казка, Олексія Перехриста, Івана Кучера (Пластуна), Микити Гудзенка, Опанаса Корчамашина, Григорія Гарасимова, Івана Швеця, Михайла Губи, Петра Курічка, Степана Чуба

<p>5 [6] 1768 году августа 27 дня. Поиманные полскои нацы [!] в местечке Мошьнах^а и привиденные в Переясловъ Растовского карабинернаго полку маиоромъ Вурмомъ гаидамаки на ниже значащисъ вопросы пункты <i>от</i>ветами показали следующее, а именно:</p>	
Савва Маибородъ	
Вопросъ	Отъветъ
1	На 1-е
<p>Какъ тебя зовуть, чей сынъ и прозваніемъ, сколько тебе <i>от</i>роду леть, какой веры, где родился и <i>от</i> каких родителей, грамоте писать и читать умеешь ли.</p>	<p>Зовуть меня Савваю Мзимовымъ сыномъ Маибарадаю. <i>От</i>роду мне дватцать три года, веры я кофалической православной, родился в Малоросіи Миргородского полку Говтветской сотни в селе Сухоробовце владения гедна генерал-маиора фон Штофеля^б, грамоте читать и писать не умею.</p>
2	На 2
<p>При родителях своих до коего возраста ты находился и потомъ где проживал и чемъ питался.</p>	<p>В показанномъ селе при родителях моих жил я до четырнатцати леть, а по смерти оных проезжавшимъ чрезъ то село запорожениномъ казакомъ Иваномъ Пилиповцемъ подговоренъ и взятъ в Сечь. Жил у него три года, потомъ будучи записанъ в Коневской курень имелъ пропитание свое чрезъ рашные работы при промышльенниках.</p>
3	На 3
<p>Из Сечи Запорожской в Полскую Украину ты <i>от</i> Коша ли посланъ, а ежели не <i>от</i> Коша, то из начальниковъ тамошних былъ ли кто о намереніи твоёмъ сведомъ, по подговору чьему или самовольно туда пошелъ, и одинъ или с товарищами, а прошедъ туда с кемъ соединился, какие расбои и грабительства чинил и где именно.</p>	<p>Из Сечи Запорожской в Полскую Украину я <i>от</i> Коша непосланъ, из начальниковъ сечовых никто про намерение мое не зналъ, не по подговору чьему либо, но по совету с другими тремя товарищами, ис коих одинъ Иванъ Пластунъ здесь находится, а протчих имя и прозвания непомню. Бывъ сего году на косавице и зная по слуху, что Неживой^в в Полши атаманомъ над казаками, и будучи прежде того ему знакоми пошли в Полщу. Уведомясь же по переходе за границу, что онъ в местечке Медведовки^г, прямо к нему с показанными товарищами пришол и к партиі ево присоединился, с каторою стояли в Медведовке две недели. Напоследокъ Неживой <i>от</i>толь со всею партиєю пошел к Чигрину для свидания с гусарскимъ //</p>
5 зв. Вопросъ	Отъветъ
	<p>полковникомъ^д, и между темъ всявъ из той партиі человекъ до десяти, в числе коих и я былъ, заехал в Николской монастырь близъ Медведовки^д находящеися, где мы все игуменомъ того монастыря бывъ потчеваны до пьяна <i>от</i>-правилис в намеренной путь. Я <i>от</i>ехал несколько верствъ</p>

	<p>возвратился искать потерянного мною пистолета, и будучи очень пьянъ в поле уснул. Пробудясь же, хотя и поехал было в следъ за нимъ, но увидевъ, что по ту сторону реки Тясмы за товарищами моими гусаре гонюють, возвратился скоропостижно в Медведовку, где застал бывших при Неживомъ казаковъ мошанских, каневских и трех запорожскихъ, кои убежали от гусарь, и с ними в числе семдесятъ члвкъ пошел в местечко Мошны. Оставя тамо мошанских и каневских казаковъ пошел с показанными запорожцами в Каневъ^е для проведования и протчих своихъ товарищахъ к жителю тамошнему Данилу Кучеру, которой предъ темъ при Неживомъ находился, а оной за приходомъ моимъ собрал дватцать члвкъ ис тамошнихъ мужиковъ, кои выбрали меня над собою атаманомъ. Уведавъ о семъ тамошние жители просили меня, дабы я неотходя от них охранял их от нападеніи поляковъ, коих они опасались, я дозлетворя ихъ просьбе проезжая в Каневской губерніи от места до места какъ для охранения их, такъ и для усмирения и самих тамошнихъ мужиковъ, метежи и ссоры между собою начинавшихъ, к прекращению таковыхъ беспорядковъ переменил их атамановъ и постановлял другихъ надежнейшихъ, неделая ни малейшихъ отягощеніи и ничего от них не тѣребуя, кроме добровольной ихъ дачи хлебовъ и для лошадей сенамъ. А три недели насадъ присовокупились ко мне еще тритцать члвкъ запорожцовъ пеших, коихъ Неживой от себя отослал. В протчемъ, во всемъ время никому никакихъ обидъ и грабительствъ от меня неучинено, ибо тамо и никакихъ жителей нетъ, //</p>
<p>6 [7] Вопросъ</p>	<p>Отъветъ</p>
<p>4</p> <p>Во время твоего атаманства сколько числомъ гайдамаковъ с тобою было, и незнаеш ли где еще таковыя находятся.</p>	<p>кромѣ мужиковъ кои, какъ выше скасано, почитали насъ своими защитниками.</p> <p>На 4</p> <p>Сначала выбору моего въ атаманы было от дватцати и до пятидесятъ члвкъ. По временамъ все из живущихъ на той стороне мужиковъ, а по соединеніи показанныхъ запорожцовъ до семидесятъ и боля. Во время же приходу российскихъ войскъ имелось под Каневомъ в лесу сто тритцать члвкъ и все исъ тамошнихъ же, кромѣ показанныхъ выше запорожцовъ, с коими я убегая от сраженія с расъіискимъ воискамъ хотя насъ и старался уверить Кучеръ, что то полское, в сороку шести члвкахъ намерясь пройти в Сечь ушелъ в Мошны, где мы и всяты воинскою командою. А какъ в лесу, такъ и в Мошнахъ я все меры употреблял отвести товарищамъ своимъ от сраженія, но в томъ часто помянутой Кучеръ меня преодалел. Наконецъ, есть ли где другіе гайдамаки, я совсемъ незнаю и съ оными никакого сообщенія во все время неимелъ хотя и слышелъ, что в Полше ихъ много, и что бывшей ватажокъ Бурка^е по разбитіи ево партіи живетъ близъ Медведовки въ Онофриевскомъ монастырѣ^ж и при немъ еще одинъ казакъ, кояго имя мне неизвѣстно.</p>

<p>5 Находящихся при тебе малчиковъ <i>откол</i> ты всял и ис каких оные люди.</p>	<p>На 5 Пришедъ в Богуславъ³ недел тому будеть с пять, нашел я их бродящих по рынке нагих и по желанию их всял к себе, а ис каких они люди я точно покасать немогу.</p>
<p>6 В сих твоих <i>ответах</i> покасал ты самую сущю правду и не утаил ли чего</p>	<p>На 6 В сих моих <i>ответах</i> покасал я самую сущю правду и ничего не утаиль. //</p>
6 зв. Моисей Каско	
Вопросъ	Ответъ
<p>1 Какъ тебя зовутъ, чей сынъ и провваньемъ, сколько тебя <i>отроду</i> летъ, какои ты веры, где родился и <i>от</i> каких родителей, грамоте читать и писат умееш ли.</p>	<p>На 1 Зовутъ меня Маисеемъ Ивановымъ сыномъ Казкомъ. <i>Отроду</i> мне тритцать летъ, веры я кофалической, родился в Полше в городе Синяве <i>от</i> тамошнего мужика, а чей подданной незнаю, грамоте читать и писать неумею.</p>
<p>2 При родителях своих да коего возраста ты находился и потомъ где проживаль и чем питался.</p>	<p>На 2 При родителях моих жил я до пятнатцати летъ, а после заехавъ с неизвестнымъ мне купцомъ в Киевъ <i>оттол</i> подговоренъ запорожцами в Сечь, где сначала служил у касака куреня Куцивского Ивана Самяка, а потомъ будучи записанъ в касаки промышлялъ рыбною ловлею.</p>
<p>3 Из Сечи Запорожской в Полскую Укрѣину ты <i>от</i> Каша ли посланъ, а ежели не <i>от</i> Коша, то ис начальниковъ тамошних былъ ли кто о намеріи твоємъ сведам или самоволно туда пошел, и один ли или с товарищами, и пришедъ туда с кемъ соединился, какия расбой и грабительства чинил и где именно.</p>	<p>На 3 Из Сечи Запорожской в Полскую Украину я <i>от</i> Каша и других начальниковъ не посланъ, и про намерение мое никто изъ оных не зналъ, ни по подговору чьему, но по согласию с протчими казаками, коих было до дватцати члвкъ, следуя множеству других, кои шли в Польшу большими партиями, пошли не из Сечи, но <i>от</i> рыбных ловель <i>от</i> речки Лимана расстояниемъ <i>от</i> Сечи на сорокъ мил. А вошедъ в Польшу и уведомясь, что Неживой, которой гонить жидовъ и ляховъ, находится в Медведовке, к нему явились, которой принявъ всехъ насъ, держал в своей парти с неделю, а потомъ видя, что мы будучи пеши не способны къ ево намерениямъ, какъ насъ, такъ и еще протчих шездесять члвкъ, <i>от</i> себя отослал. Такимъ образомъ мы въ осмидесяти члвках в местечко Смелое⁴, где уже ни жидовъ ни поляковъ небыло пришли, и живъ тамо неделю вознамерились было итѣти для добычи внутрь Польши, но на пути окружены гусарами, <i>от</i> коих пятдесять пять или побиты, или всяты живые, а дватцать пять насъ члвкъ убежали в лесъ, где укрывшись і не оставляя прежнего своего намерения пошли къ селу Потоку¹ в надежде застать тамъ на ярмоикѣ [!] поляков, но ненашедъ из них никого, съехали с Савою Маиборою [!] по общему //</p>

7 [8] Вопросъ	Ответъ
<p>4</p> <p>В бытность твою при атамане Маибороде, сколько васъ числомъ бывало, и незнаиш ли еще где таковыя гайдамаки найдутся или не слыхал ли про оныхъ.</p> <p>5</p> <p>В сих твоихъ ответахъ показал ты самую л сущую правду и ничего не утаилъ.</p>	<p>согласию с нимъ соединились получа <i>от</i> него обнадеживание, что естли същеть полских лошадей или заздобудеться денгами, дасть намъ оныхъ. С таковымъ договоромъ поехали мы подводами с нимъ Маибородою в Каневъ и тамо жили, переезжали по селамъ и местечкамъ для охранения тамошнихъ жителей, кои сказываая намъ, что поляки гросятъ всехъ ихъ вырубить и выжечь, просили нашего защищения. В бытность свою какъ особо, такъ и при Майборе [!], никакия расбои и грабительства мною чинены небыли, а прочими сообщниками моими по предводительству Данила Кучера поиманной в некаторомъ селе полякъ не всирая на сопротивление Маибороды, которой ихъ <i>от</i> того <i>от</i>вращал, растрелень.</p> <p>На 4</p> <p>В бытность мою при Маибороде было насъ <i>от</i> дватцати до петидесят и семидесят члвкъ по временахъ какъ изъ сапорожцавъ, такъ и изъ живущихъ на той сторонни мужиковъ. Во время же приходу россиіскихъ войскъ имелосъ под Каневомъ в лесу сто тритцать члвкъ болшою частию изъ тамошнихъ казаковъ. <i>От</i> толе по совету Маибороды в сороку шести члвкахъ намерясь проити в Сечь ушли мы в Мошны, где и взяты воинскою командою. А какъ в лесу, такъ и в Мошнахъ Маиборода все меры употреблял <i>от</i>вестъ товарищей своихъ <i>от</i> сражения, но в томъ упомянутой Кучеръ ему препятствовалъ. Наконецъ, ест ли где другіе гайдамаки я совсемъ незнаю и съ оными никакого сообщения во все время неимель хотя и слышал, что в Полше ихъ много.</p> <p>На 5</p> <p>В сих моихъ ответахъ показал я самую сущую правду и ничего не утаилъ. //</p>
7 зв. Алеѣѣи Перекрестъ	
Впросъ	Ответъ
<p>1</p> <p>Какъ тебя зовутъ, чей сынъ и прованіемъ, сколько тебе <i>от</i>роду леть, какои ты веры, где родился и <i>от</i> какихъ родителей, грамоте писать и читать умееш ли.</p> <p>2</p> <p>При родителяхъ своихъ до коего возраста ты находился и потомъ где проживал и чемъ питался.</p>	<p>На 1</p> <p>Завутъ меня Алеѣѣемъ Цвелымъ и Перехристомъ. <i>От</i>роду мне дватцать два года, веры греко-кафалической православной, родился в Полше Смелянской губерніи в селе Капустиной Долине¹ <i>от</i> жида содержавъшего тамо орентду, грамоте по руски читать, а по еврейски и писать умею.</p> <p>На 2</p> <p>Жил я при <i>от</i>це до двенатцати леть, после стараниемъ тамошнего іерея будучи приведенъ в православной законъ при немъ обучаясь закону мсць, а потомъ захваченъ поляками и принуждаемъ былъ переменить законъ на римской, но я не склоняюсь на то <i>от</i> нихъ ушелъ прямо в Сечь, где учился грамоте и жилъ рыбною ловлею на Лимане и сапожнымъ мостерствомъ в Сече.</p>

<p>3</p> <p>Из Сечи Запорожской в Полскую Украину от Коша ли посланъ, а естли не от Коша, то из начальниковъ тамошнихъ былъ ли кто о намереніи твоёмъ сведомъ, по договору чьему или самовольно туда пошел и один ли или с товарищами. А пришел туда с кемъ соединился, какія расбой и грабительства чинил и где именно.</p>	<p>На 3</p> <p>Изъ Сечи Запорожской в Полскую Украину от Коша и другихъ начальниковъ я не посыланъ и никому изъ оныхъ про намерение свое не сказывал, а будучи в собраніи в Петровъ постъ^н сего году человекъ нас до сораку и услыша, что от поляковъ Ахтырской полкъ^н вырезанъ и воиски россиіские в Полше естъ, в тотъ же день и пошли прямо в Украину защищать веру. Будучи такъже известны, что поляки православныхъ жестоко мучать, пришли мы в Смелянскую губернію и хотели итти на поляка Квашневского^н, которой тамо людей, какъ мы слышали, мучилъ, чтобъ его прогнать, но услышавъ, что донские казаки ловять запорожскихъ расошлись все врось кто куда желал, а я раставшись //</p>
<p>8 [9] Вопросъ</p>	<p>Ответъ</p>
<p>4</p> <p>Незнаеш ли про таковыхъ же гайдамаковъ где оныя находятся или хотя несъслыхал ли.</p> <p>5</p> <p>В сих твоихъ отвѣтахъ показал ты самую ль сущую правду и не утайлъ ли чего.</p>	<p>с ними пошелъ в Мошенской монастырь^н и тамо былъ на послушаніи. За приездомъ в Мошны Савы Маибороды з запорожцами услышавъ я, что они намерены итти в Сечь пристал к нему за пять днѣи до взятъя насъ россиіскими войсками, и какъ при немъ, такъ и прежде ни в какихъ грабительствахъ и расбояхъ участия неимел и низкемъ из нашей партиі не приметил.</p> <p>На 4</p> <p>Где находятся гайдамаки и ест ли они еще в Полше я незнаю и про оныхъ совсемъ не слыхал.</p> <p>На 5</p> <p>В сих моихъ отвѣтахъ показал я самую сущую правду и ничего не утайлъ. //</p>
<p>8 зв. Иванъ Кучеръ и Пластунъ</p>	
<p>Вопросъ</p>	<p>Ответъ</p>
<p>1</p> <p>Какъ тебя зовутъ, чей сынъ и прозваніемъ, сколько тебе отроду леть, какои ты веры, где родился и от какихъ родителей, грамоте писать и читать умееш ли.</p>	<p>На 1</p> <p>Завутъ меня Иваномъ Мартыновымъ сыномъ Кучеромъ и Пластуномъ. Отроду мне тритцать три года, веры грекокофалической, родился в Слободкои губерніи^н в городе Изюме^о от подданного монастыря Святогорского^н, грамоте читать и писать неумею.</p>
<p>2</p> <p>При родителяхъ своихъ до коего возраста ты находился и потомъ где проживал и чемъ питался.</p>	<p>На 2</p> <p>Жил я при отце до дватцати леть, а по смерти оногo пошелъ прямо в Сечь, принять казакомъ в Пашковской курень и жилъ рыбнымъ промысломъ.</p>

<p>3</p> <p>Из Сечи Запорожской в Полскую Украину ты от Коша ли посланъ, а ежели не от Коша то из начальниковъ тамошних был ли кто о намереніи твоёмъ сведомъ, по подговору чьему или самовольно туда пошел и один ли, или с товарищами. А пришедъ туда с кемъ соединился, какие разбой и грабительства чинил и где именно.</p>	<p>На 3</p> <p>Изъ Сечи Запорожской в Полскую Украину ни от Коша, ни от начальниковъ я не посыланъ и оныя про то не знали, а согласился я итти в Полищу по подговору Маибороды. Будучи еще на Лимане, откол пришли в Сечь, и пригласивъ еще двухъ человекъ пошли прямо в полское местечко Медведовку, где приставъ к Неживому жили недели две ни къ какому злодеянію не касаясь, а потомъ будучи отпущены Неживымъ члвкъ с тритцать пеших, в числе коих и я, пошли в Каневъ и до приезде к намъ Маибороды жили тамо довольствуясь только хлебомъ от жителей равномерно. И по приезде Маибороды, коего избрали мы атаманомъ, никакихъ раззореней и грабительствъ никому не чинили, а поляковъ совсемъ и не видали, и жили тамо единственно только для охранения от обидъ тамошнихъ обывателей, которыя просили насъ, чтобъ ихъ защищали отъ поляковъ. А между темъ слышалъ я, что въ отлучку мою изъ Канева пойманъ неивственной мне полякъ, которого вместе косаки и мужики убили. //</p>
<p>9 [10] Вопросъ</p>	<p>Ответъ</p>
<p>4</p> <p>В бытность твою при атамео [!] Маибороде, сколько васъ числомъ бывало, и незнаеш ли еще где таковыя гайдамаки находятя или неслыхал ли про оныхъ.</p> <p>5</p> <p>В сих твоихъ отвѣтахъ показал ты самую ль сущею правду и не утаил ли чего.</p>	<p>На 4</p> <p>В бытность мою при Маибороде бывало насъ отъ дватцати и до петидесятъ и семидесятъ члвкъ по временамъ какъ изъ запорожцовъ, такъ и изъ живущихъ на той стороне мужиковъ. Во время же приходу российскихъ войскъ имелось подъ Каневомъ в лесу сто тритцать члвкъ, балшою частию ис тамошнихъ же косаковъ. Оттол по совету Маибороды в сороку шести члвкахъ намерясь противъ Сечь, ушли мы в Мошны, где и взяты воинскою командою. А какъ в лесу, такъ и в Мошнахъ Маиборода все меры употреблялъ отвести товарищей своихъ отъ сражения, но в томъ Данила Кучеръ ему препятствовалъ. Наконецъ, ест ли где другіе гайдамаки я совсемъ незнаю и съ ними никакого сообщения во все время неимелъ, хотя и слышалъ, что в Полше ихъ много.</p> <p>На 5</p> <p>В сих своихъ отвѣтахъ покасалъ я саму сущею правду и ничего не утаилъ. //</p>
<p>9 зв. Никита Гудъсенко</p>	
<p>Вопросъ</p>	<p>Ответъ</p>
<p>1</p> <p>Какъ тебя завуть, чей сынъ и прозвиемъ, сколько тебе отроду леть, какой ты веры, где родился и отъ какихъ родителей, грамоте писать и читать умеш ли.</p>	<p>На 1</p> <p>Завуть меня Никитою Ивановымъ сыномъ Гудзенкомъ. Отроду мне дватцать пять леть, веры греко-кофалической, родился в Старомъ Кодацѣ^р отъ подданного сечевого, грамоте читать и писать не умею.</p>

<p>2</p> <p>При родителях своих до коего возраста ты находил-ся и потомъ где проживаль и чемъ кормился.</p>	<p>На 2</p> <p>При <i>отце</i> своемъ жил я до шеснатцати летъ, а по смерти ево пошел в Сечь и служилъ тамо у казака Роговского куреня Варыводы семь летъ, потомъ самъ чюмоковаль.</p>
<p>3</p> <p>Из Сечи Запорожской в Полскую Украину ты <i>от</i> Коша ли посланъ, а ежели не <i>от</i> Коша то ис начальниковъ тамошних был ли кто о намереніи твоёмъ сведомъ, по подговору чьему или само-вольно туды пошелъ и один ли, или с товари-щами. А пришедъ туда с кемъ соединился, какия расбои и грабительства чи-нил и где именно.</p>	<p>На 3</p> <p>Прошедшею весною сего году продавъ свое чюматство изъ Сечи Запорожской в Полскую Украину без ведома и позволения кошавых и куренных начальниковъ согласясь с тремя еще то-варищами, кои все побиты, пошли прямо к Неживому, которой передъ темъ насъ приглашал. Нашедъ ево в Медведовке были при немъ семь дней, а потомъ когда Неживой взять, то я с то-варищами получа <i>от</i> Маибороды о томъ известие пошли все вместе в Каневъ, где выбрали ево атаманомъ. По прошествіи же трех недел приведенъ мужиками неизвестной полякъ с требованиемъ, чтобъ быть убитъ, которой по повелению Данилы Кучера и по согласію всех росстрелянъ. Между темъ, тамошние жители просили насъ, дабы мы не <i>отходя от</i> них охраняли их <i>от</i> нападениі поляковъ, коих они опасались, для чего мы в Каневской губернии <i>от</i> места до места, какъ для охранения, такъ и для усмирения и самих тамошних мужиковъ метежи и ссоры между собою начинавших переходили, //</p>
<p>10 [11] Вопросъ</p>	<p>Ответъ</p>
<p>4</p> <p>В бытность твою при атамоне Маибороде, сколько васъ числомъ бывало, и незнаеш ли еще где таковыя гайдамаки на-ходятся или неслыхал ли про оных.</p>	<p>На 4</p> <p>В бытность мою при Маибороде бывало нас <i>от</i> дватцати, пятидесяти и семидесяти члвкъ по временамъ какъ изъ запорожцовъ, такъ и изъ живущих на той стороне мужиковъ. Во время же приходу россійскихъ же войскъ имелось под Каневомъ в лесу сто тритцать члвкъ, болшою частию из та-мошних казаковъ. <i>Оттоле</i>, по совету Маибороды в сороку шести члвках намерясь проити в Сечь ушли мы в Мошны, где и всяты воинскою командою. А какъ в лесу, такъ и в Мошнах Маиборода все меры употреблял <i>отвести</i> товарищей своих <i>от</i> срожения, но в томъ Данило Кучеръ ему препятствовал. Наконецъ, ест ли где другіе гайдамаки, я совсемъ незнаю и съ оными никакого сообщения во все время неимел, хотя и слышел, что в Полше их много.</p>
<p>5</p> <p>В сих твоихъ ответахъ показал ты самую сущую правду и не удаил [!] ли чего.</p>	<p>На 5</p> <p>В сих моихъ ответахъ показал я самую сущую правду и ничего не утаилъ. //</p>

10 зв. Афанасеи Корчамашинъ	
Вaпpocъ	Oтвeтъ
1	Ha 1
Какъ тебя завутъ, чей сынъ и провваніемъ, сколько тебе отроду летъ, какой ты веры, где родился и от какихъ родителей, грамоте писать и читать умеешь ли.	Завутъ меня Афанасъемъ Рамановымъ сыномъ Коръчешашинымъ. Отроду мне дватцать три года, веры православной греческой, родился в Малой Россіи Лубенского полку Пырятинской сотни в селе Белоцерковцах от подданного гедна Тарнавского, грамоте читать и писать не умею.
2	Ha 2
При родителяхъ своих до коего возраста ты находишься и потомъ где проживалъ и чѣмъ кормился.	При отце своемъ жил я до осми летъ, а потомъ роднымъ братомъ отвезенъ в Сечь, и служил у рашныхъ казаковъ в наимах до сего году.
3	Ha 3
Из Сечи Запорожской в Полскую Украину ты от Коша ли послан, а ежели не от Коша то из начальниковъ тамошнихъ был ли кто о намереніи твоёмъ сведомъ, по подговору чьему или самовольно туда пошел и один ли, или с товарищами. А пришедъ туда с кемъ соединился, какия разбои и грабительства чинил и где именно.	Сего же году следуя другимъ запорожскимъ казакомъ идущимъ в Польшу, согласился я с шестью человеками итти туда жъ безъ воли и повеления начальниковъ кошевыхъ и куренныхъ, и проведавъ вступа в польскія границы, что Неживой в местечке Медведовке, к нему пошли и имъ приняты за неделю толко предъ темъ, какъ онъ всять. А по всятіи ево пошелъ я с некоторыми оставшимися со мною в Медведовке в Каневъ и тамъ нашли атамана Маибороду с небольшимъ числомъ каневскихъ и запорожскихъ казаковъ, къ коему и мы пристали. Жили с техъ поръ всегда в Каневской губерніи получая добровольно от мужиковъ хлебъ и сено, и переезжая от места до места для сохранения мужиковъ от обидъ, о чѣмъ они насъ и просили, и какъ вездѣ одне мужики живутъ, а поляковъ уже при входе моемъ в Полскую Украину небыло и нне нѣтъ, то я ни прежде, //
11 [12] Вaпpocъ	Oтвeтъ
4	Ha 4
В бытность твою при отаманѣ (!) Маибородѣ, сколько васъ числомъ бывало, и незнаешь ли еще где таковыя гайдамаки находятся, или неслыхал ли про оныхъ.	ни после грабительства, разбою и воровства не чинил и з другими моими товарищами не приметилъ. В бытность мою при Маибородѣ бывало насъ отъ дватцати до пятидесяти и до семидесяти члвкъ по временамъ какъ из запорожцовъ, такъ и из живущихъ на той стороне мужиковъ. Во время же приходу российскихъ войскъ имелось под Каневомъ в лесу сто тритцать члвкъ болшою частию из тамошнихъ же казаковъ. Оттоле по совету Маибороды в сороку шести члвкахъ намеряясь пройти в Сечь, ушли мы в Мошны, где и всяты воинскою командою. А какъ в лесу, такъ и в Мошнахъ Маиборода все меры употреблялъ отвѣсть товарищеи своихъ отъ сражения, но в томъ Данила Кучеръ ему препятствовалъ. Наконецъ, ест ли где другіе гайдамаки, я совсемъ незнаю и съ оными никакого сообщения во все время неимелъ хотя и слышалъ, что в Польшѣ ихъ много.

5 В сих твоих <i>ответах</i> и показал ты самую ль сущую правду и не утаил ли чего.	На 5 В сих своих <i>ответах</i> показал я самую сущую правду и не утаил ничего. //
11 зв. Григорей Гарасимовъ	
Вопросъ	Ответъ
1 Какъ тебя зовуть, чей сынъ и прозваніемъ, сколько тебе <i>отроду</i> летъ, какой ты веры, где родился и <i>от</i> какихъ родители, грамоте писат умеешь ли.	На 1 Зовуть меня Григорьемъ Гарасимовымъ сыномъ. <i>Отроду</i> мне тридцать летъ, веры православно греческой, ураженецъ Киевскаго полку владения монастыря Киево-Печерскаго села Хотова ^с изъ подданныхъ, читать и писать не умею.
2 Из одного села давно ли ты вышелъ, где проживал до сего времени и чѣмъ питался.	На 2 Изъ одного села неимея тамо никакой земли пошелъ я назадъ тому семь летъ жил в Киеве три года питаюсь плотничьемъ мастерствомъ, а после перешедъ в Полскую область в селе Зеленкахъ служил у мужика прозваніемъ Визиря за денги три года.
3 Какимъ образомъ вошел ты в число гайдамаков, когда, где съ оними //	На 3 За приездомъ же в то село Савы Маибороды с казаками, по требованію ево пристал к нимъ и вместе с ними //
12 [13] Вопросъ	Ответъ
былъ, какия воровства и грабительства чинилъ с ними вместе и особенно.	пришелъ в Каневъ за две недели до того времени, какъ мы в Мошнахъ взяты. Съ оними я бывал в Мошнахъ и Каневе и никакихъ грабительствъ, воровства и разбоевъ самъ не чинилъ ни въместе с ними, ни особенно, и за ними не приметилъ. По приходе российскихъ войскъ считая оныя полскими, собрались в лесу с каневскими и мошенскими казаками, всехъ сто тридцать члвкъ, а я тогда былъ с лошадми в другомъ месте. Когда же Маиборода сведал, что и российскихъ несколько есть, хотя и убеждаемъ былъ <i>от</i> Кучера, дабы ночью напасть на Каневъ и всехъ погубить, <i>от</i> того <i>откасался</i> сказывая, что онъ воли ниукого <i>отнять</i> не можетъ, а самъ битя с рускими не станеть, и тотъ часъ в сороке с лишкомъ члвкъ пошелъ в Мошны, <i>от</i> тол в Черкасское, а из Черкаского опять в Мошны, где иные побиты, а иные всяты российскими войсками. //
12 зв. Вопросъ	Ответъ
4 Незнаеш ли ты или не слышал ли, где и в какихъ имянно местахъ еще гойдамаки находятся или скрываются.	На 4 Про гайдамакъ, где оныя и в какихъ местахъ находятся и скрываются я совсемъ незнаю и не слыхаль.

5	На 5
В сих твоихъ отвѣтахъ показал ты самую ль сущую правду и не утаил ли чего.	В сихъ моихъ отвѣтахъ показалъ я самую сущую правду и не утаилъ ничего. //
13 [14] Иванъ Швець	
Вопросъ	Отвѣтъ
1-е	На 1-е
Какъ тебя зовуть, чей сынъ и прозваніемъ, сколько тебе отроду лѣтъ, какои ты веры, где родился и от какихъ родителей, грамоте писать и читать умѣешь ли.	Зовуть меня Ивановъ Васильевымъ сыномъ Швецомъ. Отроду мне тритцать лѣтъ, веры православной, родился в Малой Россіи Лубенского полку в мѣстечкѣ Городище ^г , из подданныхъ Киевского Николского монастыря ^в , грамоте читать и писать не умѣю.
2	На 2
До сего гдѣ ты жилъ, для чего вышелъ из Малой Россіи, какъ давно и какимъ образомъ присталъ к гайдамакамъ.	Лѣтъ до петнатцати жилъ я в Городище обучаясь тамо сапожному мастерству, пошелъ в Новою Сербію ^ф в мѣстечко Криловъ ^х и живѣ тамо три года пробовляясь своимъ мастерствомъ, пошелъ в Полскую Украину для работы, гдѣ работая в разныхъ мѣстахъ у разныхъ мастеровъ чрезъ многіе годы. Напоследокъ обещался будучи посещенъ жестокою подучою болѣзнию препроводить остатокъ жизни своеи в монастыре, и следуя своему намеренію чрезъ три года жилъ в послушани в Мошенскомъ. А наканунѣ того дня, какъ взяты гайдамаки и я в Мошнахъ приходилъ я для взятъя белья, которое мне шили тамошняя женщина. В то время сошедшись съ знакомыми казаками, кои в Мошенскомъ замкѣ были, зазванъ ими в замокъ, гдѣ пивъ очень много заночевалъ и на утру взятъ росіискими карабинерами еще сонной.
3	На 3
Прежде сего, в бытность съ гайдамаками вместе или особенно, не чинил ли какихъ грабительствъ и воровства, и про такихъ злодѣевъ знаешь ли.	Пред симъ, какъ между гайдамаками я никогда небылъ и к тому намеренія не имѣлъ, и соучаствовать мнѣ с ними в злодеяніяхъ ихъ неможно было, а самъ во оныхъ никогда не бывалъ и о подобныхъ гайдамаковъ незнаю и совсемъ не слыхалъ.
4	На 4
В сихъ твоихъ отвѣтахъ показал ты самую ль сущую правду и не утаил ли чего.	В сихъ моихъ отвѣтахъ показалъ я самую сущую правду и не утаилъ ничего. //
13 зв. Петръ Куричко	
Вопросъ	Отвѣтъ
1-е	На 1-е
Какъ тебя зовуть, чей сынъ и прозваніемъ, сколько тебѣ отроду лѣтъ, какои ты веры, где родился и от какихъ родителей, грамоте писать и читатъ умѣешь ли.	Зовуть меня Петромъ Савинимъ сыномъ Куричкою. Отроду мне дватцать пять лѣтъ, веры православная, уроженецъ Полской области изъ Полѣсья мѣстечка Народычъ ^н изъ регистровыхъ казаковъ, грамоте читать и писать не умѣю.

<p>2-е</p> <p>Давно ли ты из местечка Народычь по какой причине где жить, чем питался и какимъ образом пристал к гаидамакамъ.</p> <p>3-е</p> <p>В бытность с гаидамаками где ты бывалъ также с ними или прежде, не чинилъ ли ты какихъ разбоев, грабительства и воровства, и протчих варовъ и гаидамакъ где на-ходятся незнаеш ли.</p>	<p>На 2-е</p> <p>Прошедшаго годѣ подрядился я у капитана, которой вино в Полше покупалъ, а какъ ево зовут незнаю, вестъ оное до Киева, а при <i>отезде оттоль</i> велелъ женѣ своея со всемъ скарбомъ <i>приезжат</i> в Киевъ с намерениемъ жить в Малой Россіи, почему она и приехала. Послеа чего, далъ оной капитанъ мне пашпортъ для проходу Полтавского полку в слободу Белики^н <i>обнадеживая</i> меня, что я тамъ буду и <i>принят</i>. С симъ пашпортомъ <i>пришелъ</i> я в местечко Песчаное^м, <i>отколь</i> сотникъ песчинской прислалъ меня в Переясловль, где содержась въ тюрьме до полгода <i>пошелъ</i> в службу в домъ суді полковаго Дарягана^м, а тамо имея несносныя отягощени <i>принужденнымъ</i> быть искать другого убежища, и для того тайно <i>перешелъ</i> за границу Каневской губерни в село Пшенички, и услышав, что <i>от</i> судьи туда присланы нарочные для <i>взятъя</i> меня к нему, оставя жену, которую они и взяли, <i>ушелъ</i> в Каневъ к запорожцамъ, каторыми и <i>принять</i> в постъ Успения Богоматере^б.</p> <p>На 3-е</p> <p>В бытность съ оными ходилъ я с ними в местечко Иржищевъ^в для охранения жителей <i>от</i> нападения полских, а <i>возвращаясь оттоль</i> уведомясь чрезъ мужика коневского, что губернаторъ коневской с полскимъ войском и десятью человекъ <i>россійскими</i> и <i>идеть</i> в Каневъ, спешили туда, //</p>
<p>14 [15] Вопросъ</p>	<p>Ответъ</p>
<p>4-е</p> <p>В сихъ твоихъ ответахъ показалъ ты самую ль сущую правду и не утайлъ ли чего.</p>	<p>на видя, что то войско <i>прямо</i> <i>идет</i> в Канев, пошли другою дорогою по руководству Данила Кучера в губернаторскую пасику, где <i>засевъ</i> советовалъ Маиборода, чтоб не бится потому, что <i>тут</i> руские <i>есть</i>, а <i>бежат</i> кто куда <i>хочет</i>. И когда Кучеръ усилился, чтоб с ними бится і ити ночью в Каневъ все войско <i>перерезать</i>, то Маиборода <i>вызслав</i> охотников с нимъ <i>идти</i>, <i>пошелъ</i> в Мошенскъ с намерениемъ <i>пробратца</i> в Корсунъ^а, где чаили <i>найти</i> атамана Бурку и с нимъ <i>соединитца</i>. Из Мошенска <i>ходили</i> в Рускую поляну^{а1}, <i>оттоль</i> когда Кучеръ <i>всехъ</i> <i>возвратил</i> <i>обнадеживая</i>, что <i>воиска</i> уже <i>нетъ</i>, <i>пришелъ</i> с протчими въ Мошны, и по утру увидевъ <i>идущее</i> войско <i>прямо</i> <i>ушелъ</i> в Каневъ, где <i>мужиком</i> <i>тамошним</i> <i>поиман</i> и <i>повиденъ</i> былъ в Переясловль к судье, но с пути <i>майоромъ</i> <i>возвращенъ</i> <i>ис</i> протчими <i>привезенъ</i> в Переясловль. Во все же время <i>быттности</i> <i>моеи</i> с ними и <i>прежде</i> я <i>никаких</i> <i>грабительствъ</i>, <i>воровства</i> и <i>разбоевъ</i> не <i>чинилъ</i>, где <i>другие</i> <i>гаидамаки</i> <i>еще</i> <i>есть</i> или <i>скрываются</i> я <i>незнаю</i>.</p> <p>На 4-е</p> <p>В сихъ моихъ ответахъ <i>показалъ</i> я самую сущую правду и не утайлъ <i>ничего</i>. //</p>

14 зв. Михайла Губа	
Вaпpocы	Oтвeты
1	Ha 1
Какъ тебя завутъ, чей сынъ и прозваниемъ, сколько тебе отроду летъ, какой ты веры, где родился и от каких родителей, грамоте писать и читать умеешь ли.	Завутъ меня Михайлою Василевымъ сыномъ Губою. Отроду мне шестнатцать летъ, веры православной греческой, родился в Полше в селе Туркаловке от тамошнего мужика, грамоте читать и писать не умею.
2	Ha 2
При родителях своих до коего возраста ты находился и потомъ где проживал и чѣмъ питался.	Три года назадъ отецъ мой отпустил меня зъ запорожскими казаками в Сечь, где я служил у разных казаковъ. И сего году подрядясь у казака Ивана Слоня быть погонщикомъ до Богуславля, тамо имъ оставлень, после чего приехавъ туда Сава Маиборода с казаками взяли меня съ собою сказывая, что оне в Сечь идутъ, и привезли в Коневъ, где я с ними и жилъ.
3	Ha 3
Пред симъ или в бытность твою при атамане Маибороде, не чинил ли ты каковых грабительствъ, воровства и разбою, и про других, кто таковыя чиняютъ, и где еще гайдамаки находятся не знаешь ли или не слыхал хотя.	Ha грабежахъ и разбоях я и прежде, ни по соединеніи с Маибородою не бывал и за ними того не приметил. Про гоидамакъ, где оныя живутъ и скрываются, я совсемъ не знаю и не слыхалъ.
4	Ha 4
В сихъ твоихъ ответахъ показал ты самую сущую правду и не утаил ли чего.	В сихъ моихъ ответахъ показал я самую сущую правду и не утаилъ ничего. //
15 [17] Степанъ Чюбъ	
Вoпpocы	Oтвeты
1	Ha 1
Какъ тебя завут, чей сынъ и прозваниемъ, сколько тебѣ отроду летъ, какой ты веры, где родился и от каких родителей, грамоте писать и читать умеешь ли.	Завутъ меня Степаномъ Хоминымъ сыномъ Чюбъ Батуринскимъ. Отроду мне сорокъ летъ, веры греко-кофалической, родился в Полше Ляховской губернии в местечке Лисянцѣ ⁶¹ от подданного князя Яблунского ⁶¹ [!], грамоте читат и писать не мею.
2	Ha 2
При родителях своих до коего возраста ты находился и потомъ где проживалъ и чѣмъ питался, и какимъ образомъ присталъ к гайдамакамъ, и будучи в них не чинилъ ли вместе с ними каковых грабительства и воровства.	При отце моемъ жил я до осмнатцати лѣтъ, а по смерти онаго съ казакомъ Батуринска куреня с Кубырвою приехалъ в Сечь и записался в козаки, где проживая по средствомъ рыбного и соляного промысловъ наконецъ выполь оттолъ уже тому три года в Мошенскую губернию и жилъ тамъ у роднаго своего брата. А назадъ тому двѣ недели пошедъ в Каневъ на ярмарку и напившись пьянъ присталъ к Маибородѣ, и нигде небывъ, никакихъ разбоевъ и воровства не чиня [виправлено з не чини] и не слыша, чтоб и протчие оныя чинили. Неделю после того спустя взять с протчимъ российскимъ войскомъ

3	На 3
Незнаеш ли ты или не слышал ли где и в каторых местах еще гадамаки находятся и скрываются.	Где гадамаки находятся и ест ли оне еще в Полше я незнаю и про оных совсем не слыхаль.
4	На 4
В сих твоих ответах показалъ ты самую сущую правду и не утаил ли чего.	В сихъ моихъ ответахъ показалъ я самую сущую правду и не утаил ли чего.

[Під запитаннями] Оберъ-аудиторъ // Михайла // Левандовский // Оберъ-ауди торъ Михай // ла Ле // ванъдовский // Оберъ-ауди // торъ Михай // ла Ле // ванъдовский // Оберъ-ауди // торъ Ми // хай // ла Ле // ванъдовський Оберъ- // аудиторъ Ми // хаила // Леванъдовський // Оберъ-аудиторъ Михайла.

Институт рукопису Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського. – Ф.П. – №4101. – Арк.5–15. Оригінал

Коментарі

^a Мошни – с. Черкаського р-ну Черкаської обл. У часи Коліївщини перебувало під владою ватажка гайдамаків С.Неживого.

^b Карл Федорович фон Штофельн (бл. 1719–1774 рр.) – вступив на службу 1736 р., капрал Кадетського корпусу (з 1741 р.), підпоручик (із березня 1742 р.), поручик (від травня 1742 р.), старший ад'ютант капітанського рангу (з серпня 1742 р.), генерал-ад'ютант майорського рангу (з 1749 р.), підполковник (з 1750 р.) та полковник (з 25 грудня 1755 р.) Козловського ландмілицького полку, генерал-майор (бл. 1764 р.), генерал-поручик, командир Української укріпленої лінії (бл. 1768 р.). У 1769 р. вийшов у відставку.

^c Семен Неживий – один із ватажків повстання у Правобережній Україні 1768 р., який діяв у районі Сміли, Канева, Крилова, Медведівки, Черкас. Через довіру до російського командування був захоплений у полон полковником Чорбою і засланий до Нерчинська.

^d Медведівка – с. Чигиринського р-ну Черкаської обл. За Коліївщини одне з місць дислокації загону С.Неживого.

^e Інформацію про деталі арешту С.Неживого містять свідчення цього ватажка, подані в Київській губернській канцелярії 13 серпня 1768 р. (див.: Гайдамацький рух на Україні в XVIII ст.: Збірник документів. – К., 1970. – С.421–425).

^f Ідеться про Медведівський Свято-Миколаївський монастир, який був заснований у першій половині XVII ст. і проіснував до 1929 р. Знаходився на о. Дубина на р. Тясмин між с. Івківці, Ясківці, Новоселиця, Медведівка.

^g Канів – райцентр Черкаської обл. У червні 1768 р. Канівський замок захопили повстанці С.Неживого та М.Швачки.

^h Василь Бурка – запорожець, осавул у загоні М.Залізняка. Наприкінці травня 1768 р. захопив Смілу.

ⁱ Ідеться про Жаботинський Свято-Онуфріївський монастир, розташований неподалік від Медведівки. Заснований не пізніше 1706 р. У 1928 р. закритий. 1993 р. монастир відроджено.

³ С.Майборода захопив Богуславський замок, скориставшись відсутністю тут сотника Богуславського староства Кіндрата Шелеста, який не підтримував повстанців. Було забрано зброю (в тому числі гаківницю), припаси, худобу, коней та ін. (див.: *Букет Є. Швачка – фенікс українського духу.* – К., 2016. – С.148).

^н Сміла – райцентр Черкаської обл. Наприкінці травня 1768 р. захоплена загоном В.Бурки.

^і Очевидно, ідеться про с. Потік (нині в Миронівському р-ні Київської обл.).

^ї Ідеться про с. Капустине (нині у Шполянському р-ні Черкаської обл.).

^п Петрів піст (Петрівка) розпочинається за тиждень після Трійці й закінчується 12 липня (на свято верховних апостолів Петра й Павла).

^к Охтирський гусарський полк було сформовано на основі Охтирського слобідського козацького полку. Складався з шести ескадронів чисельністю 1034 особи.

^л Очевидно, мова про шляхтича, полковника чигиринських козаків Квасневського, який мешкав у Медведівці. Як зауважив Є.Букет, спираючись на свідчення мемуарів Липомана, до нього перед виходом із Холодного Яру приїздив М.Залізняк і просив, аби той очолив повстанців. Але Квасневський утік на підконтрольну росіянам територію до Крилова за Тясмином (див.: *Букет Є. Швачка – фенікс українського духу.* – С.103).

^м Вірогідно, ідеться про Мошнігорський Свято-Вознесенський православний монастир, розташований поблизу сіл Мошни та Будище. Заснований у другій половині XVII ст. Закритий 21 листопада 1929 р.

^н Слобідську (Слобідсько-Українську) губернію (1765–1780 рр.) було засновано після ліквідації козацького устрою на Слобожанщині. До її складу ввійшли Харківський, Охтирський, Ізюмський, Сумський, Острогозький полки. Відповідно губернія поділялася на Харківську, Охтирську, Ізюмську, Сумську та Острогозьку провінції. У 1780 р. замість губернії засновано Харківське намісництво.

^о Ізюм – центр Ізюмського козацького полку.

^п Святогірський монастир (нині Святогірська Свято-Успенська лавра) – православний монастир на правому березі р. Сіверський Донець, в урочищі Святі Гори. Уперше згадується 1624 р. Закритий у 1922 р. Відновлений 1992 р. Від 2004 р. має статус лаври.

^р Старий Кодак – слобода, що виникла поблизу фортеці Кодак. За часів Нової Січі (1734–1775 рр.) входила до складу Кодацької паланки. Нині с. Старі Кодаки.

^с Хотів адміністративно підпорядковувався Київській сотні Київського полку.

^т Городище – сотенний центр Городиської сотні Лубенського полку.

^у Київський Свято-Микільський монастир – православний чоловічий монастир на Печерську в Києві. Відомий із середини XV ст. У 1934 р. закритий, усі будівлі знесено.

^ф Нова Сербія – адміністративно-територіальна одиниця, створена 1752 р. імператорським указом на запорозьких землях, з організацією на них військових поселень переселенців (сербів, болгар, волохів). Центр – фортеця Святої Єлизавети (нині м. Кропивницький). У 1764 р. ліквідовано, територія ввійшла до складу Новоросійської губернії.

^х Крилів – містечко, засноване 1741 р. на правому березі р. Тясмин, навпроти містечка Крилів Київського воеводства, вихідцями з Гетьманщини. Від 1743 р. – сотенний центр Миргородського полку. У 1752–1764 рр. був центром Новосербського Пандурского полку.

^ц Народичі – райцентр Житомирської обл.

^ч Білики – центр Білицької сотні Полтавського полку.

^ш Піщане – центр Піщанської сотні Переяславського полку.

^щ Петро Дмитрович Дараган (1736 – бл. 1790 рр.) – син кропивнянського сотника Дмитра Федоровича Дарагана. Військовий канцелярист (1753–1759 рр.), кропивнянський сотник (1759–1764 рр.), переяславський полковий суддя (1764–1781 рр.), колезький асесор (1781 р.).

^б Успенський піст встановлено на честь Успіння Пресвятої Богородиці. Триває з 14 по 27 серпня включно.

^ю Ржищів – місто обласного значення Київської обл. У часи Коліївщини був захоплений загонами М.Швачки (червень 1768 р.) та С.Майбороди (серпень 1768 р.).

^а Корсунь (нині Корсунь-Шевченківський) – райцентр Черкаської обл. Захоплений повстанцями М.Залізняка по дорозі на Умань.

^{а1} Руська Поляна – село Черкаського р-ну Черкаської обл.

^{б1} Лисянка – містечко на Черкащині, біля р. Гнилий Тікич. Нині райцентр Черкаської обл.

^{п1} Очевидно, ідеться про Юзефа Александра Яблоновського (1711–1777 рр.), польського магната та державного діяча Речі Посполитої. Був новгородським воєводою, великим хорунжим коронним, корсунським старостою, великим стольником литовським.

REFERENCES

1. Brekhunenko, V. (2014). *Skhidna brama Yevropy. Kozats'ka Ukraina v seredyi XVII–XVIII st.* Kyiv [in Ukrainian].
2. Buket, Ye. (2014). *Ivan Bondarenko – ostannii polkovnyk Koliivshchyny. Istorychnyi narys.* Kyiv [in Ukrainian].
3. Buket, Ye. (2016). *Shvachka – feniks ukrains'koho dukhu.* Kyiv [in Ukrainian].
4. Histsova, L. (1992). *Metodychni rekomendatsii po pidhotovtsi do vydannia Arkhivu Kosha Novoi Zaporoz'koi Sichi.* Kyiv [in Ukrainian].
5. Mil'chev, V.I., Kniaz'kov, J.P. (2003). *Proekt reformuvannia ustroiu Zaporozhzhia heneral-maiora Karla Shtofel'na (1765 r.). Pivdenna Ukraina XVIII–XIX stolittia. Zapysky naukovo-doslidnoi laboratorii istorii Pivdennoi Ukrainy ZDU, 7, 35–55.* Zaporizhzhia [in Ukrainian].
6. Serczyk, W. (1968). *Koliszczyzna. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego CXIII: Prace historyczne, 24.* Kraków [in Polish].
7. Smolii, V.A. (1993). *Deiaki dyskusiini pytannia istorii Koliivshchyny. Ukrains'kyi istorychnyi zhurnal, 10, 21–29* [in Ukrainian].

IVAN SYIAK

Candidate of Historical Sciences (Ph.D. in History), Senior Research Fellow,
Department of the Act Archeography,
M.Hrushevskiy Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies NAS of Ukraine
(Kyiv, Ukraine), syniak_il@ukr.net

FROM SOURCES TO THE HISTORY OF THE KOLIIVSHCHYNA: PROTOCOLS OF INTERROGATIONS OF THE CAPTURED HAIDAMAKS SAVKA MAIBORODA'S DETACHMENT

In the publication for the first time 11 protocols of interrogations of the participants of Koliivshchyna, namely the leader of the Haidamaks Savka Maiboroda and the persons who were part of his detachment are being printed. The source sheds light on the activities of this military unit, presents interesting information about internal contradictions inside it, indicates the origin, strength, age and confessional composition of the captive participants in the uprising.

Keywords: *Savka Maiboroda, Semen Nezhyuyi, Kaniv, Moshny, Medvedivka.*